

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым
Министрлігі

Ахмет Байтұрсынов
атындағы
Қостанай мемлекеттік
университеті

Министерство образования
и науки Республики
Казахстан

Костанайский
государственный
университет имени
Ахмета Байтұрсынова

Байтұрсынов оқулары

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛДАРЫ

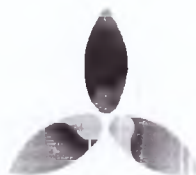
Байтұрсыновские

ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

Baitursynov readings

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND RESEARCH CONFERENCE
CONTENT

EXPO 2017
Future Energy

МОДЕРНИЗАЦИЯ 3.0

1-інші бөлім

Сәуір, 2017

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

СӨЗБЕР ДА	АКТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ КОНЦЕССИОННЫХ ОТНОШЕНИЙ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	307
СЫДЫҚАТАЕВА А.Ш.	АДАМНЫҢ ЖЕКЕ ЖӘНЕ КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН БОСТАНДЫҚТАРЫНА ҚАРСЫ ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫ- ЛЫҚТЫҢ БІР ТҮРІ - АЗАПТАУЛАР МӘСЕЛЕСІН ҚАРАСТЫРУ.....	312
ҚИСТАУШЕБА А.М. ҚАРАЖАЕВ С.С.	ТОРГОВЛЯ ЛЮДЬМИ В КАЗАХСТАНЕ.....	315
ҚАЖАШЕВА Г.Қ.	ШЕТ ЕЛДЕРДЕГІ МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ ҮКІМЕТІНІҢ ЖАУАПКЕРШІЛІГІ.....	319
ҚУРХАНОВА Л.Т.	СӨБИ САУДАСЫ – ЖАНҒА БАТАРЛЫҚ АУЫР МӘСЕЛЕ.....	322
ҚОРАЗБАЕВ Ә.С	ҚЫЛМЫСТЫҚ ПРОЦЕСТЕ СОТ БАҚЫЛАУЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДАҒЫ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕ.....	324
ТАЛТАНОВА И.К.	НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ МОЛОДЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ.....	328
ТАСТАНОВ А.М. ЕЛИМБАЕВ Е.Е.	УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ.....	332
ТАТАНОВ М.А. МЕНДЫБАЕВ Т.А.	ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ, ЦЕЛИ И ПРИЗНАКИ АМНИСТИИ КАК ГОСУДАРСТВЕННО-ПРАВОВОГО АКТА, ПОРЯДОК И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕЕ ПРИМЕНЕНИЯ И РАСПРОСТРАНЕНИЯ.....	335
ТЮЛЮБАЕВА Д.А. ЖУСУПОВА Г.А.	СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО АУДИТА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	338
ҒЫЛЫМ, БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ПРАКТИКАДАҒЫ САНДЫҚ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЦИФРОВЫЕ И ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В НАУКЕ И ОБРАЗОВАНИИ		
БРАЛИНА Т.Т. МУСЛИМОВА А.З.	БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫҢ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДА ОҚУ КУРСТАРЫН ЖАСАУДАҒЫ ӘДІСТЕМЕЛІК АСПЕКТІЛЕРІ.....	342
КАЗАКОВ А.И. ИВАНОВА И.В.	МЕХАТРОННЫЕ МОДУЛИ КАК СОСТАВЛЯЮЩИЕ МЕХАТРОННОЙ СИСТЕМЫ.....	343
МАДИН В.А. САЛЫКОВА О.С.	О РАЗРАБОТКЕ СИСТЕМЫ ПРОГРАММИРОВАНИЯ ТРАЕКТОРИИ ДВИЖЕНИЯ МОБИЛЬНОГО РОБОТА	346
ОРАЗАЛИНОВА Д.К.	ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ФИЗИКЕ.	350
САЙТБЕК Е.З. САТМАҒАНБЕТОВА Ж.З.	ИНСТРУМЕНТЫ WEB-ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ КОНТЕНТОМ ЭЛЕКТРОННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СИСТЕМ.....	353
RUSLAN SALYKOV IRINA IVANOVA	USE OF INNOVATIVE SOFTWARE TECHNOLOGIES.....	357
ТЕМИРХАНОВ Н.Ф. АБАТОВ Н.Т.	ОБ РЕШЕНИИ НЕКОТОРЫХ СИСТЕМ НЕРАВЕНСТВ.....	359
ТЕМИРХАНОВ Н.Ф. АБАТОВ Н.Т.	МЕТОДЫ РЕШЕНИЯ НЕКОТОРЫХ ПОКАЗАТЕЛЬНЫХ НЕРАВЕНСТВ	361
ЧЕРНЯК Е.В. САЛЫКОВА О.С.	ЗАМОК С БИОМЕТРИЧЕСКОЙ ИДЕНТИФИКАЦИЕЙ.....	362

ӘОЖ 341.23

ШЕТ ЕЛДЕРДЕГІ МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ ҮКІМЕТІНІҢ ЖАУАПКЕРШІЛІГІ

Мукашева Г.Қ. - А.Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университетінің, мемлекеттік - құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы

Бұл мақалада автор шет елдердегі мемлекеттердің үкіметінің жауапкершілігінің барысы сипаттала отырып, оның кейбір ерекшелігі берілген.

Негізгі ұғымдар: заң, конституция, үкімет, жауапкершілік, актілер, министрлік

Бүгінгі заманда әр түрлі елдердің конституцияларына сай атқарушы билік болса Франция, Грекия, Польшада және өзге де елдерде мемлекеттің басшысы мен үкіметке (кеңеске, министрлер кабинетіне); АҚШ-та тек мемлекет басшысына президентке; Оманда монархқа; Израильде тек қана үкіметке тиесілі. Ал, олар атқарушы билікті төменгі тұрған дәрежедегі органдарға және лауазымдық тұлғаларға береді. Іс жүзінде көптеген елдерде мемлекеттің басшысы тек қана, формальды түрде атқарушылық билікті иеленеді, парламенттік республикалар мен парламенттік монархияларда оны үкімет (кеңес, министрлер кабинеті) іс жүзіне асырады және де президент, монарх болса үкіметтің «кеңесі», нұсқауы бойынша құқықтық сипаттағы актілерді шығарады. Ал, үкіметтің алқалы сипаттағы органы (министрлер кеңесі) әрекет етпейтін классикалық сипаттағы президенттік республикаларда (Бразилия, Мексика және т.б.), керісінше, билік болса президентке тиесілі болады. Жартылай президенттік сипаттағы республикаларда үкімет атқарушы биліктің қолында шоғырланған президентке есеп берсе, дегенмен мұндай елдердің конституциялары бойынша атқарушы билік тек қана үкіметке тиісті болуы мүмкін. [1, 1676].

Атқарушы билік органдары тек қана, заңдарды орындаумен шектелмейді. Сонымен бірге, олар басқарушылық сипаттағы қызметпен айналысады, бұл атқарушылық міндеттерді іс жүзіне асыруы керек. Сонымен қатар, мұндай органдар дербес өздері нормашығарушылық екілеттіктерді де иеленеді. Және де парламент берген өкілеттіктердің негізінде, не болмаса дербес түрде реттеуші билікті иелене отырып, президент, үкімет, министрлер қоғамның өмірінің аса маңызды саларын реттейтін келтеген нормативтік құқықтық актілер қабылдайды. Мұндай актілер болса кейбір кездері заңнан темен емес, тіпті кей жағдайда жоғары мәнге ие болады. Сонымен бірге, атқарушы билік органдары дискрециялық, яғни өздеріне бағынбайтын жеке және заңды тұлғаларға қатысты өзінің қалауы бойынша іс жүзіне асырылатын екілеттіктерді иеленеді. Дегенмен де, мұндай екілеттіктер заңның шеңберінде іс жүзіне асырылуы керек.

Федерацияның субъектілерінде (федерация субъектісінің өкілеттіктерінің шегінде) атқарушылық билікті федерация субъектілерінің заң шығарушы жиналыстары сайлайтын басшылары (губернаторлар және тағы да басқалары), жергілікті үкіметтер, облыстардың сайланатын немесе тағайындалатын губернаторлары іс жүзіне асырады.

Аумақтық автономияларда атқарушы билікті солардың сайланатын басшылары және үкіметтің өкілдері, әкімшілік-аумақтық бірліктерде – облыстардың, префектер, аудандардың басшылары, комиссарлар, супрефектер және президент пен үкіметтің басқа да өкілдері іс жүзіне асырады. Оларға өз кезегінде жергілікті мемлекеттік аппарат бағынады, ол аппарат жергілікті өзін-өзі басқару органдарының аппаратына қарағанда басқаша болып келеді.

Сонымен, өкілдік және сот органдарымен салыстырғанда атқарушы биліктің органдарының жүйесі бірыңғай бағыныстылықты құрайды: төмен тұрған лауазымдық тұлғалар мен органдар жоғары тұрған органдар мен тұлғаларға бағынады, тек қана заңдарды емес, соған қоса жоғары тұрған

органдар мен лауазымды тұлғалардың нұсқамаларын орындауға міндетті; жоғары тұрған органдар төменгі тұрған органдардың актілерінің күштерін жоя алады.

Жауапкершілік үкіметтің мүшелерінің өз қызметтік міндеттерді орындау барысында немесе жеке тұлға ретінде, қандай да бір құқықтық бұзушылықтарды жасағандығына байланысты туындайды. Соңғы жағдайда көптеген мемлекеттерде үкіметтің мүшелері өзге де азаматтармен тікелей тең түрде жауап береді, бірақ та кей мемлекеттерде министрлік иммунитет көзделген: парламенттің қаулысына сай министрді ерекше соттық жауапкершілікке тартады.

Үкіметтің қызметтік өз міндеттерін орындауы барысындағы жауапкершілігі қызметтік міндеттерді орындау барысында заңдарды бұзуы үшін, қылмыстары үшін (мемлекетке опасыздық жасау және тағы да басқалары), өзінің қызметтік міндеттерін бұзғаны үшін және тіпті жұмыста белсенділігі төмен болғандығы үшін (әрине парламенттің пікірі бойынша) орын алуы мүмкін. Жауапкершілік қылмыстық, саяси, азаматтық, тәртіптік сипатта болуы да мүмкін. Сонымен қатар, Үкімет пен министрлердің саяси жауапкершілігі болса парламенттің, мемлекет басшысының және премьер-министрдің алдында орын алуы мүмкін.

Парламенттің алдындағы жауапкершілік болса үкіметке, не болмаса жекелеген министрге қатысты сенімсіздік вотумын (яғни, қарсылық резолюциясын) білдіруден, үкіметке қатысты сенім білдіруден бас тартудан және соның қорытындысында үкіметті таратудан не болмаса министрді лауазымынан босатудан, министрге қатысты импичмент жариялаудан көрініс табады.

Парламенттің алдындағы саяси сипаттағы жауапкершілік - әдетте төменгі тұрған палатаның не болмаса бір палаталы парламенттің алдындағы жауапкершілігі. Үкімет болса ете сирек жағдайларда жоғарғы тұрған палатаның алдында жауапты болады (ал, Италияда үкімет болса екі палатаның алдында да жауапты болады), дегенмен де министрге импичментті жоғарғы тұрған палата жариялайды.

Үкімет пен министрлердің парламенттің алдындағы саяси сипаттағы жауапкершілігі ортақ және жеке де болуы мүмкін. Ортақ жауапкершілік кезінде сенімсіздік тек қана үкіметтің бір мүшесіне білдірілсе де, өз кезегінде үкімет толығымен таратылады (Испания, Франция, Куба), жеке жауапкершілік болған кезінде парламент сенімсіздік білдірген министр ғана өз лауазымынан босатылады. Кей мемлекеттерде жауапкершіліктің екі түрі де белгіленуі мүмкін. [2, 1716].

Қазіргі уақытта үкіметке және министрлерге сенімсіздікті білдіруі үдірісінің күрделенуі байқалады (мұндай сипаттағы ұсынысты енгізу кезіндегі парламенттің депутаттары қолының көп болу қажеттігі - Чехияда палата құрамының төрттен бір бөлігінің, Беларусьте үштен бір бөлігінің; көптеген мемлекеттерде конструктивтік сенімсіздік вотумының енгізілуі және тағы да басқалары).

Екінші жағынан алғанда, сенімсіздікті білдіру үдірістерінің күрделенуімен қатар солардың кеңінен таралу жағдайы байқалады. Латын Америкасының президенттік республикаларында (Коста-Рика, Венесуэла, Уругвай және тағы басқалары) осы процедура болса бірқатар талаптарды орындауы арқылы жекелеген министрлерге қолдануы мүмкін (осы мемлекеттердегі үкімет президенттің кабинеті болып қабылады). [2, 1726].

Мемлекеттің басшысының алдындағы саяси сипаттағы жауапкершілік президенттік президенттік-парламенттік республикаларда және жартылай абсолюттік, дуалистік монархияларда ерекше орын алуы мүмкін (тек парламенттік монархияларда болмайды). Монарх не болмаса президент премьер-министрді, оның қорытындысында, үкіметті не болмаса жекелеген министрді лауазымынан босатады.

Министрлердің премьер-министрдің алдындағы саяси сипаттағы жауапкершілігі әдетте парламенттік республикада және парламенттік монархияда пайдаланылады, ол мемлекеттерде премьер-министр (партия, блок көшбасшысы) айрықша лауазымды иеленеді. Ол маңызды мәселелер негізінде келіспеушіліктер орын алғанда премьер-министрдің министрлерді қызметтен босатудан керінеді.

Германияда канцлер болса министрлерді орынсыз болған саяси сөздері үшін оларды лауазымынан босатудың жағдайлары болған. Президенттік -парламенттік республикаларда министрді лауазымынан босатуы үшін премьер-министр болса президенттің келісімін алуы керек, себебі министрлерді президент өзі тағайындайды.

Үкімет және министрлердің саяси тұрғыдағы жауапкершілігі құқық бұзушылықтармен еш байланысты емес. Парламент үкімет пен министрлерге жұмыстағы кемшіліктері, жіберген қателіктері үшін, үкімет не болмаса министрдің саяси бағыты дұрыс емес деп саналғанда, көп жағдайда этикалық нормаларды ерескел түрде бұзғаны үшін сенімсіздік білдіреді. Саяси жауапкершіліктің нысанын президент не болмаса премьер-министр бұл негіздер бойынша пайдаланылады.

Министрлердің қызметтік сипаттағы міндеттерін орындауының барысында жасаған қылмыстары үшін, қылмыстық сипаттағы жауапкершілігінің нысаны бірдей болмайды. Бір мемлекеттерде премьер-министр және министрлердің қылмыстық сипаттағы жауапкершілікке тартылғанына дейін президентке қойылатын импичментке өте ұқсас импичмент жариялануы да мүмкін. Ал, өзге

**ЗАҢ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ:
ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ ӨЗГЕРІСТЕР, ҚАУІПСІЗДІК ЖӘНЕ ЖЕМҚОРЛЫҚПЕН КҮРКЕС
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЮРИДИЧЕСКОЙ НАУКИ:
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ПРЕОБРАЗОВАНИЯ, БЕЗОПАСНОСТЬ И БОРЬБА С КОРРУПЦИЕЙ**

мемлекеттерде парламент импичмент жарияламай, тек айып тағады (мысалы Франция, Польша). Бұл ретте министр болса арнайы соттың алдында жауапкершілікке тартылады (Франция - Сот торелігінің жоғарғы соты, Польшада - Мемлекеттік трибунал). [3, 1716].

Жалпы алғанда қылмыстары (әрине, лауазымдық емес) үшін министрді жалпы сот соттай алады, әдетте жалпы қағида іс әрекет етеді: егер министрлер иммунитетке ие болған болса (ал, көп мемлекеттерде олар иммунитетке ие), онда бастапқы айып болса парламентпен тағылуы керек. Дегенмен жалпы ережеден ауытқулар да орын алады.

Азаматтық жауапкершілік үкімет және министрлер қызметтік міндеттерін орындау барысында заңдарды бұза отырып, жеке және заңды тұлғаларға зиян келтірген ретте оларға қатысты талап-арыз беруден көрініс табады. Мұндай сипаттағы талап-арыздар жиі беріледі.

Ал, тәртіптік жауапкершілік болса жеке сипатқа ие. Ол президент немесе премьер-министрдің министрлерге жұмыстағы жіберілген қателіктері үшін жаза тағайындауынан көрініс табады.

Сол сияқты, Жапония елінде министрлер болса соттың алдында жауапкершілікке тартылған ретте бірқатар кепілдіктерге ие болады: ол үшін премьер-министрдің ез көлісімі керек. Жапония еліндегі министрлер болса әдетте кәсіби саясаткерлер емес, партиялық сипаттағы саясаткерлер болып табылады және олар өз кезегінде жиі ауыстырылып тұрады. Министрліктің шын мәніндегі басшысы - министрлік аппаратының әкімшіліктің басшысы (министр ауысқан ретте өз ісін одан әрі жалғастыра беретін "әкімшілік министр"). Парламенттің қызметіндегі сияқты, үкіметтің қызметінде де кәсіби бюрократияның рөлі өте жоғары.

Ал, Үндістан елінде егер Халықтық палата болса *үкіметке сенімсіздік* білдірсе, ол таратылуға не болмаса президентке палатаны таратып, жаңадан сайлауды белгілеу жөніндегі өтінішпен жолдауға міндетті. Тәжірибеде Үндістан елінде үкіметке сенімсіздік ешқашанда білдірген емес. Бұл әрине түсінікті де: себебі, үкімет болса палатадағы көпшілік партиялардың көш басшыларынан құралады. [4, 1896]. Дегенмен, коалицияның ыдырауына және те үкіметтің палатадағы орындардың көпшілік басым белігін жоғалтуына байланысты ол бірнеше мәрте ез еркімен тарады және президент болса палатаны тарату және мерзімінен бұрын сайлауды өткізу жөнінде шешім қабылдады.

Үкіметтің Халықтық палатаның алдындағы ұжымдық жауапкерші мүшелері болса президенттің алдында жеке дара жауапкершілікте болады (тәжірибеде – премьер– министрдің алдында жауапты болады). Яғни, президент болса премьер- министрдің кеңесі негізінде кез келген министрді қызметінен да босата алады.

Қытайдағы 1993 жылғы мемлекеттік қызметшілер жөнінде уақытша ереже мемлекеттік қызметке алуы барысында комиссияның тексеруін және емтиханды, саяси тұрғыдағы әңгіме жүргізуді және әр жыл сайынғы аттестацияны көздейді. Мемлекеттік қызметшілерге өз кезегінде кәсіпкерлікпен, саудамен, табыс әкелетін басқа да шаруашылық қызметпен айналысуға тыйымдар салынады.

Ұлыбритания елінде министрлерге қатысты импичмент институты да бар, бірақ ол өз кезегінде соңғы рет 1805 жылы қолданылды. Жергілікті жерлерде министрліктердің бөлімшелері (делегатуралары) болады, жергілікті өзін өзі басқарушы органдары муниципалдық полиция, өрт қауіпсіздігі және тағы басқалары салалардағы муниципалдық шенеуніктерді лауазымына тағайындауда оларды ақылдасып отырады [5, 1706].

Ал, Франция елінің Конституциясында (68 және 68 баптар) министрлердің қызметтік міндеттерді орындауы барысында заңдарды бұзғандары үшін Республиканың сотының алдындағы қылмыстық жауапкершілігін белгілейді (ол соттың 15 мүшесі болады: 12 мүше болса Парламенттің екі палатасымен теңдей сайланады, ал 3 мүшесі – Кассациялық болып келетін соттың құрамындағы судьялар). [6, 1056].

Сонымен, шетелдік елдердің конституциялары мен заңдары бекітетін үкіметтің өзінің қызметі үшін жауапкершілігі негізгі болатын екі түрге белуге болады: *саяси жауапкершілік* және *заңдық жауапкершілік*.

Саяси жауапкершілік негізінде үкімет және оның мүшелері өздерінің қызметі үшін парламенттің және мемлекеттің басшысының алдында жауапты болады.

Парламенттің үкіметті жауапкершілікке тартуы болса парламенттік не болмаса аралас республикаларда орын алады және *сенімсіздік вотумы* деп аталатын институт арқылы жүзеге асырылады. Мысалы, парламенттің үкіметтің республикалық бюджеттің орындалуы жөнінде есебін бекітуден бас тартуы ез кезегінде үкіметтің отставкасына алып келуі мүмкін.

Президенттік республикаларда мемлекеттің басшысы өзінің шешімімен үкіметтің басшысын не болмаса үкіметтің мүшелерін қызметтен босатады.

Заңдық жауапкершілік негізінде үкіметтің мүшелері белгілі бір құқықбұзушылық іс әрекеттері үшін жауапкершілікке тартылады.

Бұл ретте үкіметтің басшысының не болмаса үкіметтің мүшелерінің өздерінің қызметтерін атқарудың барысында жасаған құқықбұзушылықтары үшін заңдық, соның ішінде қылмыстық сипаттағы жауапкершілікке тартылу мүмкіндіктері конституциямен арнайы түрде қарастырылады.

Үкімет — қай елдің болмасын мемлекеттік биліктің жоғары атқарушы органы. Үкімет түрлі мемлекеттерде түрліше аталуы мүмкін: мысалы, министрлер кабинеті, министрлер кеңесі, мемлекеттік кеңес, тағы басқалары.

Үкімет деп әдетте шетелдерде мемлекеттегі биліктің жүйесінде атқарушылық қызметті іс жүзіне асыратын органды атайды. Әрбір елде үкіметті түрліше атайды. Конституцияларда болса үкімет атауы: Үкімет, Кабинет, Министрлер Кеңесі, Федералдық Кеңес, Федералдық Үкімет, т.б. болып келеді. Үкіметтің өз ішінен болса Тұрақты Бюро, Кабинет, Президиум секілді органдар құрылуы мүмкін. Үкіметтің қызмет етуі болса, жеке өкілеттік берілген, және те оларды жүзеге асыру өзге лауазымды тұлғалар үшін заңды салдар туғызатын, лауазымады тұлғалардың шешімі мен лауазымды тұлғалардың әрекеті арқылы жүргізіледі.

Үкіметтің өкілеттігі қай елді алып қарамасаңда өте кең ауқымды және мемлекеттегі атқарушылық билікті жүзеге асырушы орган болып табылады.

Әдебиеттер:

- 1 Ержанова, Ф. А. Конституционное право зарубежных стран: учебное пособие / Ф. А. Ержанова. - Караганда: ТОО"Арко", 2005 - 204 с.
- 2 Афанасьева О.В. Конституционное право зарубежных стран / О.В. Афанасьева и др. - М.: Норма, 2004. - 218 с.
- 3 Маклакова В.В. Иностранное конституционное право. М., 1996.-342с
- 4 Чиркин В.Е. Шетелдердің конституциялық құқығы: ерекше бөлім: оқулық /; орыс тілінен қазақшаға аударған. Б. Ө. Алтынбасов. - Астана : Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2010. - 296
- 5 Д. Гарнер. Ұлыбритания: орталық және жергілікті басқармалары. –М, Прогресс, 1984.-390б.
- 6 Горшенева И. А., Короткова Г. О. Механизм формирования исполнительной власти во Франции // Административное и административно-процессуальное право. Часть 2. М.: ЮНИТИ-ДАНА. 2005. С. 98 – 105.
- 7 Мишин А.А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: учебник для вузов. М., 2006.

ӘОЖ 343.431(574)

СӘБИ САУДАСЫ – ЖАНҒА БАТАРЛЫҚ АУЫР МӘСЕЛЕ

Нурханова Л.Т. – оқытушы, заң факультеті, «Ахмет Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университеті» РМҚК

Дүние жүзінің басты мәселесіне айналып кеткен, соның ішінде қазіргі кезде Қазақстанның аумағындағы кең тараған мәселеге байланысты жазылған

Сәби саудасы, пайдакүнемдік, қылмыс, тасжүрек

Ұлан қайыр елімізде ерте кездерде «тастанды бала», «тастанды әке-шеше» деген ұғымның өзі масқара болған. Ана құрсағынан жаңа ғана шырылдап шыққан сәбилердің өзі Жаратқан Иенің сыйы деп айтуға болады. Оларды саудағы салу әрекеті иманы жоқтардың Алла Тағала қаһарына ұшырауымен аяқталады деп ата-бабаларымыз сенген.

Қазіргі заманда, жаңа ғана туылған нәрестелер деген сез нені білдіреді? Бірінші жақтағылар үшін олар – өмірдің мәні, ұрпақты жалғастырушылар болса, қалғандары үшін – қалтасын тиынға толтыратын мүмкіндік. Бұқаралық ақпарат құралдарынан бағана уақыттан бері шығып жатқан жанжалдар дәлел ретінде көрініс табады.

Сәбилерді саудаға салу бойынша қылмыстық жауапкершілік Қазақстан Республикасының 2014 жылдың 3 шілдесінде қабылданған жаңа Қылмыстық Кодексінің «Кәмелетке толмағандар саудасы» атты 135-бабына сәйкес көрсетілген болатын: «Кәмелетке толмаған адамды сатып алу-сату немесе оған қатысты өзге де мәмілелер жасасу, сол сияқты оны қанау не азғырып көндіру, тасымалдау, беру, жасыру, алу, сондай-ақ қанау мақсатында өзге де іс-әрекеттер жасау.

Мүлкі тәркіленіп, бес жылдан жеті жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады» Әрине, бұл қылмыс түрі үшін жазаны ауырлататын мән-жайлар қарастырылған. Мысалы, адамдардың алдын-ала сөз байласуы арқылы, бірнеше рет, қызмет бабын пайдалану арқылы қылмыс жасау сияқты мән-жайлар ескерілсе, жеті жылдан он екі жылға дейін бас